मिश्रितरक्तवर्णे तद्वति त्रि० । "रोहितो धूम्रो रोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते सौम्याः" यजु० २४।२ ।

धूम्रलोचन त्रि० धूम्रं लोचनमस्य । १धूम्रनेत्रयुक्ते स्त्रियां स्वाङ्गत्वेऽपि बह्वच्कत्वात् टाप् । २शुम्भासुरसेनापतिभेदे पु० । "हे धूम्रलोचनाशु त्वं स्वसैन्यपरिवारितः । तामानय बलाद्दुष्टां केशाकर्षणविह्वलाम्" देवीमा० ।

धूम्रलोहित पु० "वर्णो वर्णेन" पा० कर्म० । १कृष्णवर्णमिश्रितरक्तवर्णे २तद्वति त्रि० ३शिवे पु० । "गौरः श्यामस्तथा कृष्णः पाण्डुरो धूम्रलोहितः" भा० अनु० १४अ० शिवनामोक्तौ ।

धूम्रवर्ण पु० कर्म० । १कृष्णलोहितवर्णे २तद्वति त्रि० । ३तुरुष्के सिह्लके न० राजनि० । ४अग्नेः सप्तजिह्वान्तर्गतजिह्वाभेदे स्त्री जटा० शा०ति० ५पटले "विन्यसेदात्मनो देहे मन्त्रैर्जिह्वा हविर्भुजः" इत्युपक्रमे "जिह्वास्तास्त्रिविधाः प्रोक्ता गुणभेदेन कर्मसु । हिरण्या१ गगना२ रक्ता३ कृष्णा४ऽन्या सुप्रभा५ मता । बहुरूपा६ऽतिरक्ता च सात्त्विक्यो यागकर्मसु" । "पद्मरागा१ सुवर्णा२ऽन्या तृतीया भद्रलोहिता३ । लोहिता४ऽनन्तरं श्वेता५ धूमिनी६ च करालिनी७ । राजस्यो रसना८वह्नेर्विहिता काम्यकर्मसु" । "विश्वमूर्त्ति१स्फुलिङ्गिन्यौ२ धूम्रवर्णा३ मनोजवा४ । लोहिन्य५न्या करालाख्या६ काली७ तामस्य ईरिताः" जिह्वाशब्दे ३।२।१पृ० दर्शिते काली करालीकेत्यादिश्रुतिवाक्ये सामान्यतोऽग्निजिह्वाभिहितेति इति बोध्यम् । ६धूमिन्यां जाते अजमीढस्य ४पुत्रभेदे पु० "धूमिन्या स तया देव्या अजमीढः समीयिवान् । ऋक्षं संजनयामास धूम्रवर्णं सुदर्शनम्" हरिवं० ३२ अ० ।

धूम्रशूक पुंस्त्री धूम्रः शूक इव रोमास्य । उष्ट्रे हारा० । स्त्रियां जातित्वात् ङीष् ।

धूम्राक्ष त्रि० धूम्रमक्षि यस्य षच्समा० । १धूम्रवर्णनेत्रयुक्ते स्त्रियां षित्त्वात् ङीष् । २तृणबिन्दुवंश्ये हेमचन्द्रनृपसुते पु० । "हेमचन्द्रः सुतस्तस्य धूम्राक्षस्तस्य चात्मजः" भाग० ९।२।२२ । ३रावणसैन्यान्तर्गते राक्षसभेदे । "तं दृष्ट्वा निहतं सङ्ख्ये प्रहस्तं क्षणदाचरम् । अभिदुद्राव धूम्राक्षो वेगेन महता कपीन्" "ततस्तमतिकोपेन साश्वं सरथसारथिम् । धूम्राक्षमवधीत् क्रुद्धो हनूमान् मारुतात्मजः" भा०व० २८५अ० ।

धूम्रानीक पु० शाकद्वीपाधिपमेधातिथेः १पुत्रभेदे तन्नामके २तत्रत्ये वर्षे च । चित्ररेफशब्दे भाग० ५।२०।१९ वाक्यं दृश्यम् तच्छब्दे ५।१ भाग० वाक्ये भागवताङ्कस्त्वशुद्धः ।

धूम्रायण पु० गोत्रप्रवरर्षिभेदे प्रवराध्यायः

धूम्रार्चिस् स्त्री शा०ति० उक्ते वह्नेर्दशकलान्तर्गते कलाभेदे "धूम्रार्चि१रूष्मा२ ज्वलिनी३ ज्वालिनी४ विस्फुलिङ्गिनी५ । सुश्रीः६ सुरूपा७ कपिला८ हव्यकव्यवहे (९।१०)अपि । यादीनां दशवर्णानां कला धर्मप्रदा इमाः ।

धूम्राह्वा स्त्री धूम्रं वर्णमाह्वयते स्पर्द्धते आ+ह्वे–क" । धूम्रपत्रायां स्वयम्भुवायां क्षुपभेदे राजनि० ।

धूर वधे गतौ च दि०आ०सक० पेट् । धूर्य्यते अधूरिष्ट । दुधूरे । ईदित् धूर्त्तः ।

धूर्जटि पु० जट–संघाते इन् धुरस्त्रैलोक्यचिन्ताया जटिः सङ्घातोऽत्र । शिवे अमरः भा०द्रो०२०३ऋ० तु अन्यथा तन्निरुक्तिर्यथा "धूम्ररूपञ्च यत्तस्य धूर्जटिस्तेन चोच्यते" अस्मिन् पक्षे धूम्रवर्णस्य जटिः सङ्घातोऽत्र पृषो० ।

धूर्त्त पु० धूर्व–धूर–वा क्त उणा० तन् वा । १धूस्तूरवृक्षे (धूतुरा)अमरः २चोरकवृक्षे राजनि० । ३लौहकिट्टे न० हेमच० । ४विड्लवणे न० राजनि० भावे क्त । ५हिंसने तदस्यास्ति अर्श० अच् उणा० तन् वा । ६वञ्चके ७मायाविनि ८द्यूतकरे त्रि० हेमच० । ९शठनायके शठशब्दे तल्लक्षणं दृश्यम् "सार्द्धं मनोरथशतैस्तव धूर्त्त ! कान्ता सैव स्थिता मनसि कृत्रिमहावरम्या" । "दृष्ट्वैकासनसंस्थिते प्रियतमे पश्चादुपेत्यादराद् एकस्या नयने पिधाय विहितक्रीडानुबन्धच्छलः । ईषद्वक्रितकन्धरः सपुलकः प्रेम्णोल्लसन्मानसाम् अन्वर्हासलसत्कपोलफलकां धूर्त्तोऽपरां चुम्बति" सा० तत्र द्यूतकरे "प्राप्ते नृपतिना भागे प्रसिद्धे धूर्त्तमण्डले" गृह्णीयाद्धूर्त्तकितवादितराद्दशकं शतम्" याज्ञ० । वञ्चके "नराणां नापितो धूर्त्तः पक्षिणां चैव वायसः । दंष्ट्रिणां च शृगालस्तु श्वेतभिक्षुस्तपस्विनाम्" पञ्चत० "स्वर्णकारः स्वर्णवणिक् कायस्थश्च व्रजेश्वर ! । नरेषु मध्ये ते धूर्त्ताः कृपाहीना महीतले । हृदयं क्षुरधाराभं तेषां च नास्ति सादरम् । शतेषु सज्जनः कोऽपि कायस्थो नेतरौ च तौ । सुबुद्धिः शिवभक्तश्च शास्त्रज्ञो धर्ममानसः । न विश्वसेत् तेषु तात । स्वात्मकल्याणहेतवे" ब्रह्मवैवर्त्त जन्मख० ८५अ० । "प्रियाश्च धूर्त्ता मम सेविनः सदा" भा०वि० ७अ० । धूर्त्तशब्देन जातिवाचकस्य समासे पोटायुवतीत्यादि पा० परनिपाते वकधूर्त्त शृगालधूर्त्त कठधूर्त्त इत्यादि शौण्डादि०७त० । अक्षधूर्त्तः । धुर्व कर्मणि क्त । ९हिंसिते त्रि० ।